

TIPIZACIJA IN REGIONALIZACIJA SLOVENIJE

Drago Perko

UDK 911.6(497.4)

TIPIZACIJA IN REGIONALIZACIJA SLOVENIJE

Drago Perko, dr., Geografski inštitut AM ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000 Ljubljana, Slovenija

Članek predstavlja najnovejšo tipizacijo in regionalizacijo Slovenije, ki temeljita na enotnih kriterijih, enostavnosti, preglednosti, sistematičnosti, razumljivosti in dosledni hierarhiji pokrajin. Slovenija je razdeljena na 4 makroregije, 9 submakroregij in 49 mezoregij.

UDC 911.6(497.4)

TIPIZATION AND REGIONALIZATION OF SLOVENIA

Drago Perko, dr., Geografski inštitut AM ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000 Ljubljana, Slovenia

The newest typization and regionalization of Slovenia, based on uniform criteria, simplicity, clearness, systematics, understandability and consistent hierarchy, are presented in the article. Slovenia has been divided into 4 macroregions, 9 submacroregions and 49 mezoregions.

Mnogi znanstveniki označujejo Slovenijo kar za naravni geografski laboratorij, saj je svetovna redkost, da je na tako majhnem prostoru toliko različnih pokrajin. Slovenija je po pokrajinski raznolikosti izjemna predvsem zato, ker se prav na tem koščku srednje Evrope stikajo in prepletajo štiri velike naravne enote: Alpe in Dinarsko gorovje ter Panonska in Jadranska kotlina (3, 5, 7), pa tudi štirje kulturni prostori: slovanski, germanski, romanski in madžarski (6).

Zemljepis ali geografija (gr. *ge*, zemlja; gr. *grap-hia*, pisanje, risanje), temeljna nacionalna veda vsakega naroda, ima med znanostmi prav posebno mesto, saj povezuje naravoslovje in družboslovje.

Pokrajina ali regija (lat. *regio*, *regionis*, 'pokrajina, ozemlje, območje, predel, kraj'), ki je osnovni predmet geografskega raziskovanja, je namreč sestavljena iz naravnih (kamnine, površje, vode, podnebje, prsti, rastje, živalstvo) in družbenih pokrajinskih sestavin (prebivalstvo, naselja, gospodarstvo). Ločimo **naravno pokrajino**, ki jo sestavljajo le naravne pokrajinske sestavine, in **kulturno pokrajino**, ki jo poleg naravnih pokrajinskih sestavin sestavljajo tudi družbene pokrajinske sestavine in ima dva podtipa: **podeželsko** ali ruralno in **mestno** ali urbano pokrajino (4).

Regionalizacija ali pokrajinjenje je postopek prostorskega ločevanja regij oziroma delitev zemeljskega površja na pokrajine. Pokrajinska raznolikost Slovenije močno otežuje vsako členitev, konkretno določevanje pokrajinskih mej pa je zaradi prehodnosti in hitrega prostorskega spreminjanja večine pokrajinskih sestavin zapleteno in zato za geografe poseben znanstveni izziv (4). Ločimo dve temeljni regionalizaciji: **družbenogeografsko**, ki upošteva družbene sestavine pokrajine, in **naravnogeografsko**, ki se opira na naravne sestavine pokrajine, predvsem površje, podnebje in rastje, ter tiste druž-

bene sestavine pokrajine, ki so z naravnimi močno povezane, na primer rabo tal, razmestitev naselij, kmetijske dejavnosti. Pri naravnogeografski regionalizaciji so razlike med pokrajinami opazne, vidne navzven, zato ji pravimo tudi fiziognomska regionalizacija (gr. *physis*, 'narava', gr. *gnome*, 'um, spoznanje', *fiziognomija* je značilna podoba, značilna poteza). Zaradi velikih vsebinskih in metodoloških razlik med obema regionalizacijama je celovita, skupna regionalizacija skoraj nemogoča (4). Z družbenogeografskimi regionalizacijami so se največ ukvarjali Svetozar Ilešič (1907–1985), Vladimir Kokole (1925–1993) in Igor Vrišer (1930–), z naravnogeografskimi (1, 2) pa Anton Melik (1890–1966), Svetozar Ilešič in Ivan Gams (1923–).

Regionalizacija pogosto temelji na **tipizaciji** pokrajin (lat. *typus* in gr. *typos*, 'vzorec, osnovna, značilna ali posebno izrazito oblika'), razvrščanju pokrajin po njihovih značilnostih v skupine, tipe pokrajin. Vsaka pokrajina spada v določen tip pokrajin in v vsak tip pokrajin se lahko uvršča več pokrajin. Za tipizacijo je značilno načelo podobnosti, za regionalizacijo pa načelo posamičnosti (individualnosti). Vsaka pokrajina je edinstvena in enkratna, zato nje ime zapisujemo z veliko začetnico, vsak tip pokrajine pa se lahko pojavi večkrat, zato ga kot obče ime pišemo z malo začetnico. Pri nas so tip pokrajin na primer gričevja, ki jih je več in ležijo na različnih koncih Slovenije, pokrajina Krško gričevje, ki sicer spada med gričevja, pa je ena sama na svetu. Regionalizacija in tipizacija pomenita tudi hierarhično razvrščanje, delitev in združevanje pokrajin. Vsaka pokrajina je lahko del večje pokrajine in razdeljena na manjše pokrajine. Največje pokrajine so **makroregije** ali velike pokrajine, ki se delijo na **mezoregije** ali srednje velike pokrajine, te pa na **mikroregije** ali majhne pokrajine (8).

MAKROREGIJE

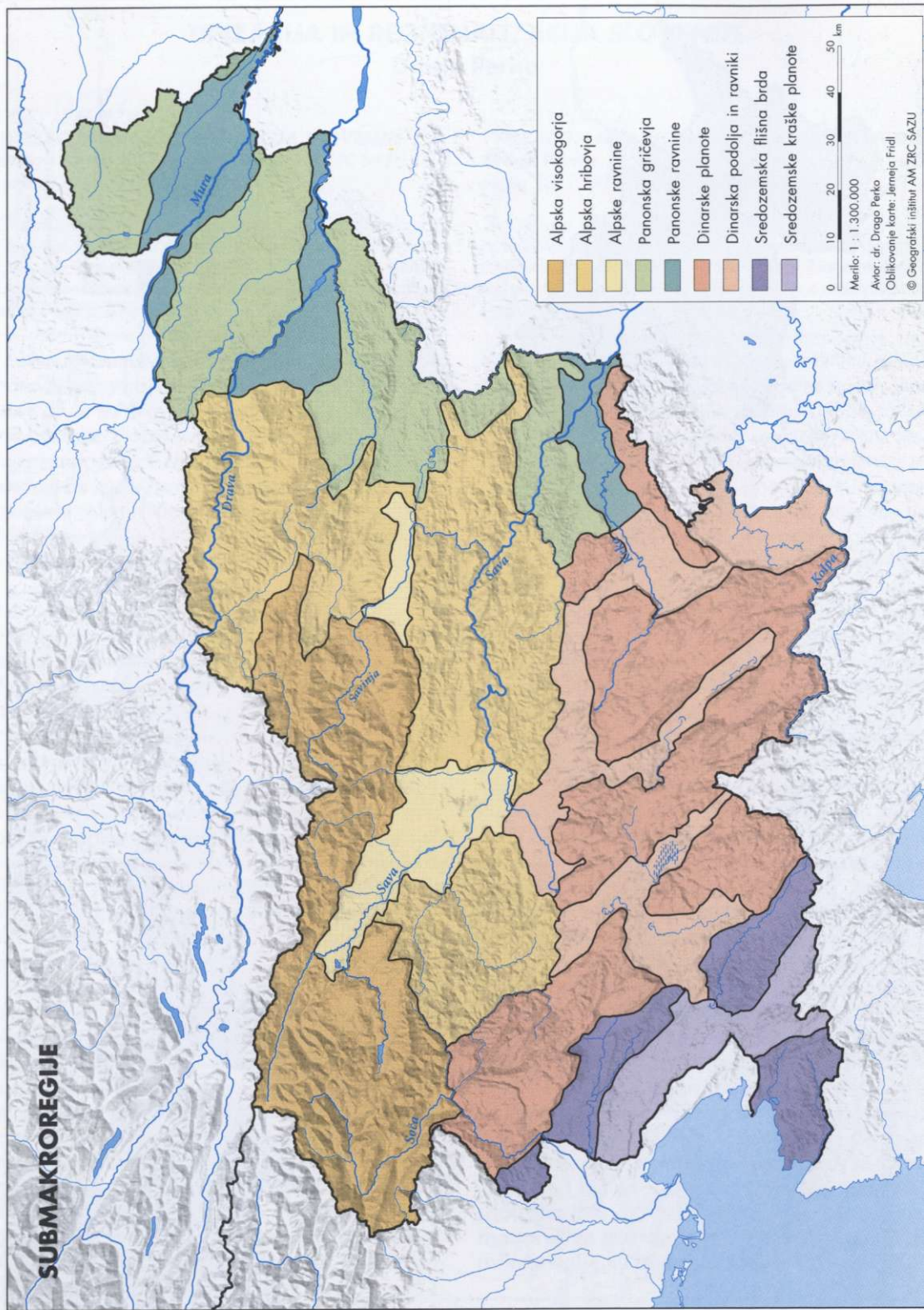
Alpski svet
Panonski svet
Dinarski svet
Sredozemski svet

0 10 20 30 40 50 km
Merilo: 1 : 1.300.000

Oblikovanje karte: Jerneja Fridl
© Geografski inštitut AM ZRC SAZU

Oblikovanje karte: Jerneja Fridl
© Geografski inštitut AM ZRC SA

SUBMAKROREGIJE

Najnovejšo naravnogeografsko tipizacijo Slovenije in na njej temelječo regionalizacijo Slovenije so po načelih enostavnosti, preglednosti, sistematičnosti in lahke razumljivosti med letoma 1993 in 1995 pripravljali na obeh slovenskih geografskih inštitutih: Geografskem inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Inštitutu za geografijo (8). Avtorji so pri določanju pokrajin kar se le da upoštevali enotne kriterije in odpravili prehodne pokrajine, kakršne poznata Ilesičeva in Gamsova regionalizacija, saj je nesmiselno po nepotrebnem zapletati regionalizacijo, ko pa je tako ali tako večina slovenskih pokrajin prehodna. Vpeljali so sistematična imena pokrajin z izrazi, ki opredeljujejo glavne značilnosti površja pokrajin (gorovje, hribovje, gričevje, brda, ravan oziroma ravnina). Na primer Dravska ravan pove, da je pokrajina sicer ravna, vendar nekoliko razgibana, in da jo je nasula Drava, ki teče prek nje. Na isti način so poimenovali Savsko, Savinjsko, Krško in Mursko ravan. Ob tem so se trudili, da bi obdržali čim več širši javnosti znanih pokrajinskih imen.

Izpeljali so popolno hierarhijo med pokrajinami in poimenovali vse pokrajine. Tako so odpravili pomanjkljivost prejšnjih regionalizacij, pri katerih so bile nekatere pokrajine razdeljene na dva ali več delov, poimenovan pa je bil le en sam, ali pa so bili poimenovani sicer vsi deli pokrajine, pokrajina sama pa ne.

Pokrajine so razvrstili sistematično na makroregionalni in mezoregionalni ravni, kar omogoča nji-

hovo primerljivost ter njihovo združevanje in razdruževanje na višjih in nižjih ravneh.

Na mezoregionalni ravni so vse pokrajine sklenjene, tako da niso razbite na več delov in se ne pojavljajo znotraj drugih pokrajin. Kot posebno pokrajino (mezoregijo) so opredelil Tržaški zaliv, na katerega se je, klub temu da ga del spada v slovenske ozemeljske vode, doslej praviloma pozabljalo.

Velika prednost nove regionalizacije pa je tudi njena vpetost v geografski informacijski sistem Geografskega inštituta AM ZRC SAZU, kar omogoča dostop do najrazličnejših podatkov o pokrajinah ter hitro dopolnjevanje in posodabljanje podatkov.

Avtorji so s pomočjo geografskega informacijskega sistema analizirali vse naravne pokrajinske sestavine, od družbenih pa predvsem naselja in rabo tal. Pri ugotavljanju povezanosti med pokrajinskimi sestavinami so ugotovili, da sta površje in podnebje v povprečju najbolj povezani s preostalimi pokrajinskimi sestavinami, zato so ju upoštevali kot glavna kriterija pri tipizaciji in regionalizaciji. Jedra pokrajin so določili računalniško, objektivno, meje pa ročno, subjektivno. Pri večini pokrajin se namreč značilnosti na obrobjih mešajo z značilnostmi sosednjih pokrajin, saj je Slovenija v bistvu ena sama prehodna pokrajina. Pri risanju mej med pokrajinami so se razen redkih izjem držali enotnih kriterijev za celo Slovenijo: meje med ravnim in razgibanim svetom so potegnili ob vzhodni rob razgibanega sveta, meje med gričevji, hribovji in gorovji po vodotokih oziroma dolinah in prevalih, meje planot pa po zgornjih robovih planot.

Preglednica 1: Nekateri kazalci po makroregijah in submakroregijah Slovenije.

Tipi pokrajin	Delež površine (%)	Povprečna nadmorska višina (m)	Povprečni naklon (°)	Delež gozda (%)	Delež naselij leta 1997 (%)	Delež prebivalcev leta 1991 (%)
Alpska visokogorja	3062	1054,5	24,6	68,8	5,0	4,7
Alpska hribovja	4660	582,5	16,9	68,4	25,2	17,2
Alpske ravnine	819	373,4	3,9	29,3	6,8	25,1
Alpski svet	8541	731,6	18,4	64,8	37,0	47,0
Panonska gričevja	2993	288,7	8,8	40,3	20,8	12,8
Panonske ravnine	1296	196,0	0,8	17,9	6,4	15,0
Panonski svet	4291	260,7	6,4	33,5	27,3	27,9
Dinarske planote	3810	667,6	13,7	69,5	13,0	3,3
Dinarska podolja in ravniki	1896	403,2	6,6	39,7	14,0	12,5
Dinarski svet	5706	579,8	11,4	59,6	27,0	15,7
Sredozemska flišna brda	1061	305,9	11,1	34,2	6,4	8,2
Sredozemske kraške planote	673	425,8	7,7	35,0	2,3	1,2
Sredozemski svet	1734	352,4	9,8	34,5	8,7	9,4
Slovenija	20272	556,8	13,1	54,1	100,0	100,0

REGIONALIZACIJA

1 Alpski svet	2.6 Koprsko brda	3.17 Gorjanci
1.1 Julijske Alpe	2.7 Tržaški zaliv	3.18 Raduljsko hribovje
1.2 Cerkljansko, Škofješko, Polhograjsko in Rovtarsko hribovje	3 Dinarski svet	3.19 Novomeška pokrajina
1.3 Savska ravan	3.1 Kambreško in Banjšice	4 Panonski svet
1.4 Zahodne Karavanke	3.2 Trnovski gozd, Nanos in Hrušica	4.1 Goričko
1.5 Kamniško-Savinjske Alpe	3.3 Javorniki in Snežnik	4.2 Lendavske gorice
1.6 Vzhodne Karavanke	3.4 Idrijsko hribovje	4.3 Murska ravan
1.7 Velenjsko in Konjiško hribovje	3.5 Notranjsko, podolje	4.4 Slovenske gorice
1.8 Strojna, Kozjak in Pohorje	3.6 Pivško podolje in Vremščica	4.5 Dravska ravan
1.9 Ložniško in Hudinjsko gričevje	3.7 Ljubljansko barje	4.6 Dravinjske gorice
1.10 Savinjska ravan	3.8 Krmsko hribovje in Menišija	4.7 Haloze
1.11 Posavsko hribovje	3.9 Bloke	4.8 Boč in Macelj
2 Sredozemski svet	3.10 Velika gora, Stojna in Goteniška gora	4.9 Voglajnsko in Zgornjesotelsko gričevje
2.1 Goriška Brda	3.11 Ribniško-Kočevo podolje	4.10 Srednjesotelsko gričevje
2.2 Vipavska dolina	3.12 Mala gora, Kočevski rog in Poljanska gora	4.11 Krško, Senovsko in Bizeljsko gričevje
2.3 Kras	3.13 Velikolaščanska pokrajina	4.12 Krška ravan
2.4 Brkini in dolina Reke	3.14 Dolenjsko podolje	— meja mezoregije
2.5 Podgorski Kras, Čičarija in Podgrajsko podolje	3.15 Suha krajina in Dobrepolje	— meja makroregije
	3.16 Bela krajina	

Pri tipizaciji so Slovenijo razdelili na štiri osnovne pokrajinske tipe (alpski, panonski, dinarski in sredozemski svet), te pa na devet podtipov, pri regionalizaciji pa na štiri makroregije in devet submakroregij, te pa še na 48 mezoregij (s Tržaškim zalivom 49 mezoregij). Makroregije in submakroregije so poimenovali po tipih pokrajin, mezoregije pa imajo konkretna imena. Imena osnovnih pokrajinskih tipov oziroma makroregij so skladna z imeni velikih evropskih enot, ki se stikajo v Sloveniji, torej Alp, Dinarskega gorovja, Panonske kotline in Sredozemlja. Na ta način sta tipizacija in regionalizacija Sloveniji skladni, združljivi s tipizacijo in regionalizacijo Evrope.

Na severu Slovenije leži makroregija **alpski svet**, ki se deli na 3 submakroregije: **alpska visokogorja** s 4 mezoregijami, **alpska hribovja** s 5 mezoregijami in **alpske ravnine** z 2 mezoregijama.

Alpski svet na vzhodu prehaja v makroregijo **panonski svet**, ki se deli na 2 submakroregiji: **panonska gričevja** z 9 mezoregijami in **panonske ravnine** s 3 mezoregijami.

Alpski in panonski svet na jugu prehajata v makroregijo **dinarski svet**, ki se deli na 2 submakroregiji: **dinarske planote** z 11 mezoregijami ter **dinarska podolja in ravnike** z 8 mezoregijami.

Na jugozahodu Slovenije je makroregija **sredozemski svet**, ki se deli na 2 submakroregiji: **sredozemska flišna brda** s 4 mezoregijami in **sredozemske kraške planote** z 2 mezoregijama.

Regionalizacija Slovenije je torej dvostopenjska, z makroregijami in mezoregijami, oziroma tri-

stopenjska, če upoštevamo še submakroregije. Te stopnje, ki temeljijo na znanstvenih kriterijih, so skladne tudi s poučevanjem geografije Slovenije v osnovni in srednji šoli, ki glede na starost učencev in dijakov zahteva različno poglobljene, a med seboj združljive delitve Slovenije.

Na Geografskem inštitutu AM ZRC SAZU trenutno poteka raziskovalni projekt Geografska mikrorregionalizacija Slovenije, s katerim se bosta v tem članku predstavljeni tipizacija in regionalizacija Slovenije na makroregionalni in mezoregionalni ravni dopolnili še z mikrorregijami.

1. Kladnik, D., 1996: Naravnogeografske členitve Slovenije. *Geografski vestnik*, št. 68. Ljubljana.
2. Kladnik, D., Perko, D. 1998: Zgodovina regionalizacij Slovenije. *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Ljubljana.
3. Natek, K., Perko, D. 1994: Razgled po pokrajini. *Pozdravljena Slovenija*. Ljubljana.
4. Perko, D. 1998: Geografija, regija in regionalizacija. *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Ljubljana.
5. Perko, D. 1995: Slovenija in njene pokrajine. *Mali atlas Slovenije*. Ljubljana.
6. Perko, D. 1997: Slovenija na stiku velikih evropskih pokrajinskih enot. *Traditiones*, št. 26. Ljubljana.
7. Perko, D. 1997: Slovenske pokrajine. *Šolska karta Slovenije v merilu 1 : 500.000*. Ljubljana.
8. Perko, D., Kladnik, D. 1998: Nova regionalizacija Slovenije. *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Ljubljana.